

ПРОЦЕНА ПОЗАДИНСКЕ СИТУАЦИЈЕ

У току процеса који се одвија у команди у циљу тражења најбољег начина за извршење добијеног задатка, значајно место заузима рад на процени позадинске ситуације¹⁾. Како се овај рад може обавити на врло разнолике начине, то ћемо се у даљем излагању осврнути на садржај и метод рада које би, по нашем мишљењу, било најцелисходније применити при процени позадинске ситуације у вишим командама.²⁾ А да би што лакше сагледали проблематику на коју се наилази при процени позадинске ситуације, потребно је да претходно размотримо шта обухвата појам „позадина“ и каква је надлежност позадинских органа при уређењу позадине.

Често се чује тумачење да под појмом „позадина“ треба подразумевати искључиво територију која се налази позади фронта (борбеног поретка) неке јединице и која, као и свака територија, има своју ширину и дубину. Обично се узима да се њена ширина поклапа са ширином фронта, а дубина са распоредом позадинских јединица и установа дотичне јединице. Овакво тумачење, по коме се појам „позадина“ изједначује са појмом „позадинска територија“, сматрамо да се може прихватити ако је реч о позадини у најужем смислу. Међутим, појам „позадина“ може се тумачити и у ширем смислу, тако да она, поред „позадинске територије“, обухвата и уређење ове територије у погледу саобраћаја, снабдевања свима потребама, збрињавања, борбеног обезбеђења и службе безбедности — заједно са свима позадинским јединицама³⁾ и њиховим материјалним средствима. Полазећи од овог другог тумачења, појам „позадина“ може се третирати и као организација која претставља скуп позадинских служби, са њиховим јединицама и установама, обједињених и координираних од стране руководећег општепозадинског органа. При томе се подразумева да у надлежност сваке службе спада материјално обезбеђење, односно збрињавање, а у надлежност руководећег општепозадинског органа уређење и обједињавање, као и координирање рада позадине као целине.

¹⁾ Под проценом позадинске ситуације подразумевамо процену ситуације коју врше командант позадине и његови потчињени органи — начелници служби.

²⁾ Разматрања у овом чланку односе се на процену позадинске ситуације у командама оперативних и виших тактичких јединица.

³⁾ Јединице и установе за материјално обезбеђење и санитетско и ветеринарско збрињавање у даљем тексту ћемо овако називати ради краткоће.

Ако под појмом „позадина“ схватимо организацију, онда нам се намеће констатација да се под стањем позадине подразумева стање свих служби које она обухвата. Према томе, и позадинска ситуација у суштини састојаће се из ситуација појединих служби. У вези са овим појавила су се два гледишта у погледу садржаја и метода рада при процени позадинске ситуације. По једном, процена коју врши командант позадине, поред питања која се односе на обједињавање и координирање позадинских служби, треба да обухвати и стање по службама. По другом, ова процена треба да обухвати само питања која се односе на обједињавање и координирање рада позадине као целине, док процена стања по службама треба да отпадне пошто њу врше начелници одговарајућих служби.

Да би се по овим гледиштима донео правилан закључак сма-трамо да у анализи треба најпре поћи од функционалне дужности команданта позадине. Наиме, чињеница је да се задатак команданта позадине не састоји само у решавању питања обједињавања и координације рада, већ и у руковођењу свим позадинским службама. Отуда поред првог задатка, који је свакако један од основних, у надлежност команданта позадине спада и постављање задатака појединим службама, у духу основне замисли команданта јединице. А питање је да ли би командант позадине био у стању да правилно поставља задатке појединим службама ако не би претходно вршио процену ситуације (стања) по службама, бар у основним линијама.

Јасно је да процена ситуације по службама коју би вршио командант позадине не може да обухвати сва питања из делокруга рада појединих служби већ само извесна важнија питања. Према томе, из саме функционалне дужности команданта позадине произилазе две групе питања које морају бити обухваћене његовом проценом: питања која се односе на обједињавање и координирање рада позадине као целине и важна питања из делокруга рада појединих служби.

У прву групу спадала би углавном следећа питања: размештај позадинских јединица и установа своје јединице у рејону одређеном од стране претпостављене команде; одређивање рејона размештаја позадинских јединица и установа (база) потчињених јединица; премештање у нове рејоне позадинских јединица и установа своје јединице и регулисање премештања потчињених јединица; одређивање количине и распореда материјалних резерви преко прописане норме; организација и уређење саобраћаја; регулисање дотура и евакуације; предузимање општих мера у погледу безбедности позадине као целине; организација веза (спољних и унутрашњих) у оквиру позадине; одређивање граница позадинских рејона потчињених јединица; регулисање питања употребе цивилне радне снаге и др.

У групу важних питања из делокруга рада појединих служби спадало би: стање основних материјалних средстава (у муницији, храни, погонском материјалу и др.) изражено у оперативно-прора-

чунским јединицама (б/к, д/о, п/пм), као и основна питања збрињавања људи и стоке — оно што условљава борбену готовост јединице.

Важно је уочити да материјално обезбеђење јединице свим потребама треба да буде складно решено, па зато и процена ситуације команданта позадине, као и процене начелника одговарајућих служби, треба да претстављају јединствену целину. Ово би се најлакше обезбедило ако би у процесу процене позадинске ситуације начелници служби били што тешње повезани са командантом позадине и овоме што пре достављали закључке из својих процена, у форми предлога, на основу којих би командант позадине могао да доноси потребна решења.

Метод процене позадинске ситуације у многоме ће зависити од расположивог времена. Ова се процена може вршити индивидуално — кад командант позадине и начелници служби врше посебно своје процене (повезујући се узајамно), и колективно — кад се процена позадинске ситуације врши под руководством команданта позадине уз присуствовања начелника служби. Који ће се од ових метода применити зависиће од многих околности, но изгледа да ће у савременим условима чешће бити примењивана колективна процена, јер она обезбеђује већу брзину у раду, а лични додир између претпостављеног и потчињених омогућава заузимање јединственог става.

Што се тиче садржаја рада при процени позадинске ситуације од стране команданта позадине, опште је мишљење да ова процена треба да обухвати само оне елементе који имају утицаја на уређење позадине као целине. Ови елементи били би углавном: тактичко-оперативна ситуација (у оном обиму у коме она утиче на уређење позадине) и стање у погледу саобраћаја, снабдевања, збрињавања, борбеног обезбеђења и службе безбедности. Међутим, у погледу самог начина процене позадинске ситуације постоје разна мишљења, која се разликују више са формалне стране, те се зато нећемо упустити у њихово разматрање. У даљем излагању изнећемо један од могућих начина процене позадинске ситуације, који би се и са садржајне и са формалне стране могао применити у највећем броју случајева.

*

Имајући у виду напред размотрене проблеме са којима се једна виша команда може сусрести у току рада на процени позадинске ситуације, сматрамо да би при овој процени требало обухватити: 1) процену тактичко-оперативне ситуације; 2) процену стања по службама; 3) процену позадинске територије у погледу сигурности, и 4) процену времена (у оквиру позадине као целине).

Процена тактичко-оперативне ситуације

Ова би се процена вршила углавном у виду закључака у обиму у коме тактичко-оперативна дејства утичу на уређење позадине. Она би обухватила: процену непријатеља и процену задатака своје јединице.

При процени *непријатеља* требало би размотрити у првом реду какво тактичко дејство предузима непријатељ (напад, одбрану, гоњење, отступање, окружење, борбу у окружењу, форсирање реке, одбрану реке и др.) и са каквим снагама то изводи, разматрајући нарочито утицај непријатељских оклопних и ваздушних снага, а посебно утицај евентуалне употребе нуклеарног оружја. Притом треба уочити какве су могућности непријатеља при реализацији борбеног дејства, с обзиром на снаге које му се супротстављају и земљишне услове, као и какав се темпо непријатељског дејства може очекивати (изражено у данима и часовима према линијама на земљишту). Затим би требало проценити какви су непријатељски услови и могућности у погледу угрожавања позадине из ваздуха и дејством инфилтрираца и диверзантских јединица. Најзад, треба размотрити како непријатељско дејство може утицати на рад појединих служби у погледу материјалног обезбеђења и збрињавања.

При процени *задатка* своје јединице потребно је размотрити слична питања као при процени непријатеља: какво тактичко дејство предузима сопствена јединица и каквим снагама, колико ће времена трајати извршење задатка и какав се темпо дејства може очекивати с обзиром на непријатељске снаге, земљиште и временске прилике, какве су могућности добијања ратног плена и вероватни рејони његовог налаза, каква се жестина борбених дејстава може очекивати и евентуални губици који ће бити од утицаја на евакуацију и асанацију земљишта и др.

На основу извршене процене тактичко-оперативне ситуације требало би доћи до закључка: како ешелонирати позадинске јединице и установе (базе) потчињених јединица (ближе или даље) и које линије долазе у обзир за њихов размештај, као и које мере сигурности треба предузети, с обзиром на степен угрожености позадине (у погледу извиђања, осигурања, ПАО, ПТО, ПДО, АБХ заштите, маскирања и службе безбедности). Детаљно одређивање рејона размештаја за сваку потчињену јединицу извршило би се доцније, када се размотри стање по службама (у саобраћајном погледу, у погледу снабдевања и сл.).

Процена стања по службама

Ова процена треба да омогући доношење закључка у погледу утицаја позадинске територије и стања материјалног обезбеђења и збрињавања на организацију и рад сваке службе понаособ. Њу би вршио командант позадине уз помоћ руководећих органа одговарајућих служби и она би обухватала основне елементе који су од утицаја на рад те службе.

Код интендантске и техничке службе требало би проценити у коме би рејону требало разместити своје интендантске (техничке)

јединице и установе, односно да ли би из рејона у коме се оне већ налазе, с обзиром на тактичко-оперативну ситуацију, требало вршити њихово премештање и у које рејоне; који су рејони најпогоднији за размештај интендантских (техничких) јединица и установа потчињених јединица; какво је стање свих врста интендантских потреба, односно техничких материјалних средстава (муниције, погонског материјала и др.) код потчињених јединица (у моменту пријема задатка), изражено у оперативно прорачунским јединицама (д/о, б/к, п/пм) по количини и тонажи, односно колике су недостајуће количине код потчињених јединица, како и до ког времена извршити попуњу и колико је транспортних средстава за то потребно; које количине материјалних средстава долазе у обзир за дотур потчињеним јединицама (хране, муниције и горива) преко прописане норме и до ког времена треба извршити дотур. Осим тога, треба проценити услове снабдевања водом и начин његове организације и — с обзиром на потребу коришћења месних средстава и богатство позадинске територије — које би границе позадине требало одредити за потчињене јединице (дивизије и бригаде) из првог борбеног ешелона.

Код санитарске и ветеринарске службе требало би проценити: какво је здравствено стање људства (стоке) и како ће на њега утицати рејон садашњег распореда и рејон будућег дејства и које би мере требало предузети да се хигијена и здравствено стање у поменим рејонима одрже на потребној висини; какве су могућности санитарских (ветеринарских) јединица и установа с обзиром на број стручног особља, слободних лежаја и расположивог санитарског (ветеринарског) материјала и опреме и које би мере требало предузети за правилно збрињавање с обзиром на карактер претстојеће борбе; да ли у позадини постоје територијалне санитарске (ветеринарске) установе које се могу користити; да ли санитарски транспорт задовољава потребе и шта би требало предузети за правилну евакуацију рањеника, односно да ли има довољно поткивачког материјала и да ли је сва стока поткована. Најзад, с обзиром на потребе санитарске (ветеринарске) службе, тактичко-оперативну ситуацију, расположиве комуникације и транспортна средства, треба установити који би рејони дошли у обзир за размештај санитарских (ветеринарских) јединица и установа потчињених јединица.

Код саобраћајне службе требало би проценити стање саобраћаја и стање транспортних јединица. Процењом стања саобраћаја грбало би обухватити: *путну и железничку мрежу* — правце њиховог протезања (управно, косо, паралелно фронту), број комуникација, њихов квалитет, капацитет и пропусна моћ; осетљиви објекти на њима (мостови, тунели, вијадукти и др.); који су путеви уређени за војни саобраћај; које железничке станице постоје на овим линијама и њихов капацитет (у погледу укрцавања и искрцавања); *водени саобраћај*: правац протезања пловне реке (ако постоји) и пристаништа која се на њој налазе; да ли се у зони дејства јединице може кори-

стити поморски и језерски саобраћај и у ком обиму; и *ваздушни саобраћај*: постоје ли уређени аеродроми (летилишта), а уколико не постоје, какви су услови за њихово уређење. Најзад би требало закључити како постојећа саобраћајна мрежа утиче на распоред својих позадинских јединица у рејону који је одредила претпостављена команда; да ли та мрежа дозвољава нормалан рад у позадини, рачунајући да је за сваку пешадиску дивизију потребно обезбедити најмање по један аутомобилски пут I или II реда и један за корпусне делове, а за корпус најмање једну железничку линију управну на фронт; које путеве треба уредити за војни саобраћај помоћу расположивих јединица за регулисање саобраћаја и да ли оне задовољавају потребу (рачунајући да чета, начелно, може да послужије пут дужине око 60 км, а вод око 20 км) или треба тражити помоћ од претпостављене команде; које комуникације долазе у обзир да се користе као путеви дотура и евакуације и које од њих треба оправити, којим средствима и до ког времена; како ће саобраћајна мрежа, с обзиром на квалитет, стање и постојеће раскрснице, утицати на распоред база потчињених јединица. Уколико је командант позадине упознат са основном замисли команданта јединице, рејони база и путеви дотура и евакуације одређивали би се конкретно за сваку потчињену јединицу (са могућим варијантама), а у противном одређивале би се само линије или погодна места за размештај база јединица првог и другог борбеног ешелона. На основу овога може се доћи и до закључка о томе да ли је позадинске јединице и установе потребно премештати у нове рејоне.

Процена стања транспортних јединица требало би да обухвати: транспортне могућности формацијских транспортних јединица и у каквом се стању оне налазе, као и шта се може користити од транспортних средстава са терена и у којем обиму, укључујући овде и територијална транспортна средства (железничка, речна и поморска). Из тога би требало да произађе закључак: да ли расположива транспортна средства, с обзиром на њихов капацитет и стање, омогућавају да се до времена одређеног за готовост изврши (делимично или потпуно) планирано премештање својих позадинских јединица у нове рејоне и попуна потчињених јединица недостајућим средствима до предвиђених норми, односно и преко норме, ако се то планира. Ако би се при овом прорачуну показало да то није могуће извести, онда би се морале размотрити најцелисходније мере којима би се обезбе-

дило материјално-техничко снабдевање до одређеног рока (узимање средстава од органа народне власти, тражење од претпостављеног или територијалних команди и сл.).

У случају да се процена позадинске ситуације врши пре него што би се добио податак о року готовости, напред изложени прорачуни омогућили би команданту позадине да дође до закључка до кога би рока позадина у целини могла бити спремна и да предложи команданту јединице готовост која одговара потребама позадине.

Најзад, процена стања расположивих транспортних средстава утицаће на закључак о томе да ли позадинске јединице и установе (базе) потчињених јединица треба поставити ближе или даље, и који би рејони дошли у обзир за њихов размештај.

Процена позадинске територије у погледу сигурности

Ова процена се односи на питања борбеног обезбеђења и службе безбедности. У погледу борбеног обезбеђења командант позадине требало би да процени мере за осигурање несметаног рада позадине, као: да ли су за непосредно осигурање позадинских јединица и установа, и за транспорт људства и материјала (путног, железничког, речног и поморског), довољне формациске стражарске јединице или треба тражити појачање од команданта јединице или територијалних команди (посебно ако се предвиђа да ће борбена дејства бити пренета на непријатељску територију); и да ли, с обзиром на борбену ситуацију, постоји потреба за појачањем територијалног осигурања (свих врста војних комуникација, релекомуникација, као и објеката и постројења у позадини). У погледу ПАО позадине, с обзиром на вероватно непријатељско дејство из ваздуха, треба проценити да ли, поред територијалне ПАО и употребе формациских пав средстава позадинских јединица и установа (база), треба одредити посебна пав средства из састава борбених јединица, а у погледу ПТО, с обзиром на евентуалну угроженост позадине од непријатељских оклопних јединица, да ли је потребно ангажовати посебна пт средства и у ком обиму и, најзад, да ли за ПДО на територији позадине треба одредити посебне борбене јединице, на којим местима и у којој јачини.

У погледу *службе безбедности* командант позадине треба да процени да ли и које мере треба посебно предузети у циљу одржавања будности, чувања тајности и сл. Ово треба учинити у сарадњи са органима службе безбедности у чију надлежност спада предузети-

мање одговарајућих мера како на фронту (у рејону распореда борбених јединица), тако и позадини (у рејону размештаја позадинских јединица и установа).

Процена времена

Да би се сагледао утицај елемента време на организацију и рад позадине у целини, проценом времена као простора треба установити утрошак времена за извршење неке радње.⁴⁾ При процени времена треба имати у виду да ће се у савременим условима премештање база, попуна, дотур и евакуација начелно вршити ноћу, а видно време користити за припремне радове. Али се од овога, у конкретним ситуацијама, може отступити и извршење покрета планирати и дању (на пошумљеном земљишту, ако је обезбеђена надмоћност у ваздуху или је непријатељска авијација неактивна, или ако борбена ситуација захтева хитно извршење дотура, без обзира на непријатељско дејство из ваздуха и др.).

Проценом времена као атмосферске појаве треба првенствено утврдити његов утицај на извршење дотура или евакуације.⁵⁾

При прорачуну времена за извршење ових радњи у припремном периоду операције треба узети у обзир више елемената: тонажу свих превозних средстава која стоје на расположењу (аутомобилског, железничког, бродског и ваздушног транспорта) и тонажу свих потреба које треба превозити (по свима службама и гранама); број расположивих ноћи (ако је одређен рок готовости); отстојање од места укрцавања до места искрцавања (које може налагати да се у току ноћи, по потреби, изврши и више тура) и др.

На основу анализе поменутих елемената може се доћи до закључка да ли је материјално-техничко обезбеђење могуће извршити са расположивим превозним средствима у одређеном времену (ако је

⁴⁾ На пример, колико је времена у конкретној ситуацији и са расположивим средствима потребно, рецимо, за премештање базе, за попуну потчињених јединица недостајућим средствима (урачунавајући овде потребно време: за издавање наређења за попуна и његово достављање транспортној јединици, за утовар, за савлађивање простора, за истовар и др.), за извршење дотура и евакуације (у припремном периоду операције или у току борбених дејстава), и сл.

⁵⁾ Јасно је да повољне атмосферске прилике (лепо време) могу олакшати, а неповољне (киша, снег, олуја итд.) отежати извршење покрета. Иако је летње време, начелно, најпогодније за извршење дотура и евакуацију, ипак се мора водити рачуна о незгодама које могу произићи услед кратких ноћи, исто тако као и о незгодама које се појављују услед оштре зиме и раскаљаних путева, па се о томе при планирању мора водити рачуна.

готовост одређена), односно колико је времена потребно да се са расположивим превозним средствима у одређеним условима (у погледу тонаже, отстојања и др.) изврши материјално-техничко обезбеђење, да би се, према томе, предложио рок готовости који би одговарао захтевима позадине.

Најзад, напоменули бисмо да у току процена процена позадинске ситуације, а нарочито процена стања по службама, коју врши командант позадине уз помоћ органа одговарајућих служби, видног учешћа узимају и материјално-плански органи који суделују и у састављању плана материјално-техничког обезбеђења планиране операције — мада њихов удео у овом процесу у ранијем излагању није посебно наглашен.

*

Пошто ситуације могу бити врло разнолике, то ће се и њихова процена у пракси знатно разликовати како по форми, тако и по садржини. Често ће се десити да се у току процена позадинске ситуације укаже потреба за разматрањем потпуно нових питања, а још чешће да се нека од раније поменутих питања потпуно изоставе или разматрају на други, погоднији начин.

Некада ће бити нужно да се још у току процена ситуације отпочне са радом на решавању неких питања како би се добило што више у времену. Тако ће командант позадине, у духу примљеног задатка, морати одмах да предузима потребне мере по сопственој иницијативи или по претходно прибављеној сагласности команданта јединице. Но, у сваком случају, рад на процени ситуације неће смети да задржи команданта позадине од правовременог издавања потребних наређења за извршење материјално-техничког обезбеђења јединице.